

İnternet ve Sosyal Medya Haberlerinde Ötekinin (Suriyeli Sığınmacılar) Konumlandırılışı: Konya Örneği

The Positioning of the Other (Syrian Refugee Asylum) on the Internet and Social Media News: the Example of Konya

Mevlüt Can KOÇAK¹, Olgun KÜÇÜK²

¹Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik Anabilim Dalı, Doktora Öğrencisi Antalya, Türkiye

²Karabük Üniversitesi, Safranbolu MYO, Karabük, Türkiye

ORCID:

M.C.K.: 0000-0002-9496-0541

O.K.: 0000-0002-9471-3540

Corresponding Author:

Mevlüt Can KOÇAK

Email:

mevlutck1903@hotmail.com

Citation: Koçak, M. C. ve Küçük, O. (2020). İnternet ve sosyal medya haberlerinde ötekinin (Suriyeli sığınmacılar) konumlandırılışı: Konya örneği. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 10 (2): 275-288.

Submitted: 03.02.2020

Accepted: 18.03.2020

Özet

2011 yılında Suriye’de başlayan savaş tam olarak sona ermemiştir. Ülkedeki kaotik ortam pek çok Suriyelinin göç etmesine yol açmıştır. Türkiye ile uzun bir sınırın paylaşılması çok sayıda göçmenin ülkemize sığınmasını beraberinde getirmiştir. Türkiye’ye yerleşen sığınmacıların sayısı milyonlarla ifade edilmektedir. Suriyeli sığınmacıların sınıra yakın veya diğer şehirlerde yoğun biçimde kümelenmeleri sosyolojik problemleri de beraberinde getirmiştir. Son zamanlarda toplumsal rahatsızlığın artmasıyla beraber sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik eleştiri veya olumsuz paylaşımları artırmıştır. Sığınmacılarla ilgili az da olsa duygudaşlık içeren olumlu paylaşımlar yer almakla birlikte olumsuz paylaşımların oranı internet ortamında ciddi seviyelere ulaşmıştır. Suriyeli sığınmacılara yönelik sosyal medya ve internet paylaşımlarının irdelendiği bu çalışma Konya il merkezinde yaşayan internet ve sosyal medya kullanan kişiler üzerinden yürütülmüştür. Saha araştırması yönteminin kullandığı çalışmada veriler, 247 kişiyle yüz yüze ve telefonla görüşmeye dayalı anket tekniği ile elde edilmiştir. Araştırma sonuçları; katılımcılar yükseğe yakın düzeyde internet ve sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz içerik ve haberlere rastladıklarını belirtmişlerdir. Yine katılımcıların büyük bir kısmı Suriyeli sığınmacılara yönelik bu olumsuz içerikleri kendilerinin “paylaşmadıklarını” Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz paylaşımları da doğru bulmadıklarını belirtmişlerdir.

Anahtar Sözcükler: Sosyal Medya, İnternet, Suriyeli Sığınmacılar

Abstract

The war that emerged in Syria in 2011 has not fully ended. The chaotic environment in the country has caused many Syrians to emigrate. Sharing a long border with Turkey has brought many immigrants to our country under asylum. The number of refugees who settled in Turkey is expressed in millions. The intense clustering of Syrian refugees near the border or in other cities has created sociological problems. The recent rise in social discomfort has increased the criticism and negative depiction of Syrian refugees on social media. Although some share positive emotions about asylum-seekers, the rate of negative shares has reached serious levels in the internet environment. This study, which examines social media and internet sharing about Syrian refugees, was conducted on people using internet and social media in the city

center of Konya. The study applied a field research method, and the data were obtained through a survey technique based on face-to-face and telephone interviews with 247 people. The results show that participants stated that they came across negative content and news about Syrian refugees on the internet and social media at high levels. A large part of the participants stated that they did not "share" this negative content for Syrian refugees themselves, and they did not find the negative sharing about Syrian refugees to be correct.

Keywords: Social Media, Internet, Syrian Refugees

1. GİRİŞ

Bireyin tanımadığı kişi ve kişiler hakkında oluşturduğu önyargılar ve olumsuz düşünceler "ötekilik" durumunu oluşturmaktadır. Ötekinin oluşmasında bir kişinin dış görünüşünün etkili olabileceği gibi aynı zamanda cinsiyeti, ırkı ve kültürü de etkili olabilir (Gökçe, 2010, 124-125). İrksal ve kültürel farklılıklar bir yana, en sıradan unsurlarda dahi ötekileştirme görülebilir.

"Ben" ile "öteki" arasında ilişki 17. ve 18. yüzyıl arasında siyaset felsefesinin gündemine gelse de aslında bu kavramların ortaya çıkışı ilk çağlara kadar gitmektedir. "Öteki" kavramı siyaset felsefesinde ve toplumsal yaşamda önemli bir yere sahiptir. "ben" ve "öteki" kavramları birbirine zıt gibi görünse de aslında bir bütünlük içerisindedir (Kundakçı, 2013, 69).

Lacan ötekinin oluşumunda öznenin varlığına vurgu yaparak, ayna evresini ortaya atar. Çocuğun kendisini ben olarak görebilmesi için "öteki" olarak görebileceği bir ayna evresine ihtiyacı olduğunu söyler. Ona göre aynada görünen aslında öteki olarak tanımlanan "ben" dir. Lacan bir yerde " öteki"nin ben'in ilk adımı olduğunu vurgular (Koç Aygül ve Pazarbaşı, 2018, 21-22). İnsanın kendi kimliğini oluşturup onu inşa etmesi, başka birinin inşasından ayrı olduğu anlamına gelmese de kimlik başka kimliklerle karşılaştırılarak ortaya çıkar. Birey kendi özelliklerinden bahsederek ve bu özelliklerini hikâyeleştirerek başkalarının kimliklerini de oluşturmaktadır (Erol Işık, 2005, akt. Uluç, 2009, 54). Öteki'nin varlığı ben e ihtiyaç duyar. Önce ben vardır, ben olmadan öteki de olmaz.

Sevinç ve hüznün gibi insanın varoluşsal duygularından biri olan, zaman zaman benliğimizde ve etraftan şahit olduğumuz "öteki" duygusu, dış ve iç etkenler sebebiyle harekete geçip davranışlarımıza referans oluşturabilir. "öteki" duygusunun olumsuz bir söylem ve nefret suçu oluşturacak fiillere öncülük etmediği sürece, hayatın doğal akışı içinde var olmasının bir sakıncası da bulunmamaktadır.

Yaratılıştan gelen korunma güdüsü gereği insan, kendisine yarar sağlayacağını düşündüğü şeylerden hoşnut olup, daha az yararlı olacağı hatta zararı gelebileceğini düşündüğü şeylerden uzaklaşır, onlarla arasına mesafe koyar. Bu davranışı ayrımcılık, kendinden olanı kayırmacılık, kendi gibi olmayana yani kendisine yararı dokunmayacağını düşündüğüne negatif ayrımcılık besleme düşüncesi şeklinde vücut bulur. Kişinin bu davranışlardaki önemli saik ise, insanın kendisini koruma güdüsüne dayalı çıkarıcı yaklaşımıdır.

Yani insanın doğup büyüdüğü çevrede edindiği yaşamsal ön kabuller ve ahlaksal şablonlar kişide, "biz" denilen ve ait olunan zihinsel yapıyı ifade eden bir kavramın oluşmasına sebep olur. Biz kavramı, bizlik betimlememize aykırı "öteki" kavramının zihnimizde yer etmesine yol açar. Toplumsal ayrımcılığın kaynağı, işte bizden olmayan bu ötekilere karşı bakış açılarımızda ve önyargılarımızda biçimlenmektedir.

Bize veya ait olduğumuz kümeye zararı dokunduğunu düşündüğümüz kimse ve kümeleri "öteki" olarak konumlandırma toplumsal yaşamda artık sıradan bir eylem olarak görülmektedir. Bunun yanında nefret söylemini menfaatimizin az veya hiç olmayacağını düşündüğümüz veya tanımadığımız, bilmediğimiz ve potansiyel tehlike olarak gördüğümüz kimselere karşı geliştirip, aklımız sıra onları zayıflatarak biz dediğimiz kendi çevremizi emniyet ve güven altına almaya

çalıştığımız da olur. Gelişmiş ülkeler, geri kalmış ülkelerden kendi topraklarına gelen sığınmacılara bu ve buna benzer düşünceler ile bakarak toplumsal yaşamda onları ötekileştirmektedir.

Hegel (akt. Uluç, 28-29) devletlerin geri kalmışlığının ve gelişmişliğin toplumsal yaşama etkisini şöyle tarif eder: "Uygar milletler, devletin aynı cevhersel momentine erişmemiş olan öteki milletlere barbar gözüyle bakmakta ve onlara karşı böyle davranmakta haklıdırlar. Böylece, bir çoban kavim, avcı kavimleri; bir çiftçi kavim bunların her ikisini, vs. Barbar olarak görebilir."

Rönesans hümanizminin temsilcilerinden biri olan Erasmus (2009: 116-117) dostu Thomas More'a yazdığı "*Deliliğe Övgü*" kitabında da benzer şeylerden söz etmektedir. Erasmus her milletin kendini diğer milletlerden üstün görerek sürekli olarak övündüğünü belirtir. Örneğin, "İngilizler, başka şeyler bir yana, özellikle güzellik, müzik ve kaliteli yemek gibi konularda eşsiz olduklarını düşünürler. İskoçyalılar soyluluklarıyla, kraliyet unvanlarına sahip olmanın ayrıcalığıyla ve bir o kadar da diyalektik tartışmalarıyla övünürler.."

Gelişmiş devletlerin, gelişmekte olan veya geri kalmış devletler üzerine kurduğu hegemonya toplumsal yaşamı da etkilemektedir. Özellikle geri kalmış devlet vatandaşlarının bir de sığınmacı konuma gelmesi, onlara karşı olan önyargıyı bir kat daha arttırmaktadır; çünkü gücünün gözünde zaten güçsüz olan iyice güçsüzleşmektedir.

Eric Fromm toplumsal yaşamı daha çok güç üzerinden açıklama yoluna gitmiştir. Güçsüz olanın güçlü olana hayranlık ve sevgi duyduğunu; fakat bunu daha çok onun gücünden koktuğundan dolayı yaptığını söyler. Ona göre güç karşısında insanın "sevgisi" otomatik olarak harekete geçer. Güçsüz olan bir kişiyi gördüğünde ise ona karşı saldırgan olur ve onun üstünde egemenlik kurmaya çalışır (Fromm, ty, 103). Yani kişinin dışında kalan "öteki" güçsüzse ve dış grupta yer alıyorsa, onun ötekileştirilmesi iç gruptakilere ve güçlüye göre kolay olacaktır.

Yukardaki anlayış Freudcu kişilik yapısı kuramıyla ilişkilendirilebilir. Bu kuramda, dış grupta yer alan insanlar "öteki" olarak gördüğü insanları olumsuz konumlandırılırken, iç grupta yer alan insanları olumlu ve boyun eğici tavırlar takınan kimseler olarak konumlandırır. Adorno ve arkadaşlarına göre ötekinin konumlandırılması içerisinde; dilsel, kültürel, dinsel unsurlar vardır. Adorno bu yüzden önyargıların değişmesinin çok zor olduğunu söyler. Ona göre toplum değişirse, önyargılar ancak o zaman değişir (Adorno, 2005: akt. Uluç, 2009, 62-63). Freud'a göre ise, insan doğası gereği bencil olup, paylaşımcı bir varlık değildir (Fromm, 1994,66-67). Freud, insanların yakın çevrelerine gösterdikleri toleransı öteki olarak konumlandırıdıklarına göstermediğini belirtir. Ona göre insanın tabiatı kötüdür, bu yüzden evrende barış hiçbir zaman sağlanamayacaktır. Freud bu düşüncesine kanıt olarak ise, 2. Dünya Savaşı'nın yıkıcı ve korkunç yüzünü örnek göstermiştir (Fromm, 1994, 289).

Marx, "ötekileştirmeyi" Freud'dan tamamıyla farklı olarak ele almıştır. Freud "ötekileştirmeyi" insan doğası üzerinden anlatırken, Marx bunu tamamıyla ekonomik nedenler üzerinden açıklamıştır. Freud (2000, 18-19) insanın doğuştan gelen özelliklerinin onu diğer insanlara karşı önyargılı yaptığını söyler. Ona göre insanın diğer insanlara karşı olumsuz tutumu, ceza almaktan korktuğundan kaynaklıdır. Marx ise (akt. Fromm, 1973, 49-50) insan hayatının tümüyle bir yabancılaşma içerisinde olduğunu söyler. İnsanın kendine yabancılaşması, diğer insanlara da yabancılaşmayı getirmiştir. Bunun nedeni olarak ise ortak ve kişisel çıkarları göstermiştir. Yani Marx ötekinin konumlandırılışını daha çok ekonomi politik üzerinden açıklamıştır.

Heidegger'de, Marx gibi benzer şeylerden bahsetmektedir. Ona göre bırakın insanın başkasına yabancılaşmasını kendine dahi yabancılaşmıştır. Heidegger'e göre insan kendi özünü kaybetmeye başlamıştır (Formm, 1987, 62). Modern dünyada çoğu duygular artık araçsallaşmıştır.

İnsanlar çevresinde ve dünyada meydana gelen pek çok olay karşısında duyarsızlaşmıştır. Kuşkusuz insanın duyarsızlaşmasında medyanın da önemli bir rolü vardır. Medya üzerinden yapılacak her olumsuzlama kitlesel bir harekete dönüşmektedir.

Özellikle gelişmekte olan ülkelerin vatandaşları ülkelere gelen sığınmacılara daha çok ekonomik nedenlerden dolayı olumsuz bakmaktadır. Bununla ilgili hem dünyada hem de ülkemizde pek çok araştırma yapılmıştır. Bu araştırmalardan biri Karasu (2018, 344) tarafından Türkiye’de Suriyelilerin en fazla yaşadığı illerden biri olan Şanlıurfa’da yapılmıştır. Araştırmanın sonuçları adeta Marx’ın görüşlerini destekler niteliktedir. Araştırmaya katılanların önemli bir kısmı Suriyelilerin kentte ekonomik sorunlar yarattığını düşünmektedir. Yine katılımcılar Şanlıurfa’da ev kiralarnın artmasından Suriyeli sığınmacıları sorumlu tutmaktadır.

Her ne saikle olursa olsun dillendirilen ve özellikle medya tarafından yayılan “öteki” söylemleri, bu saiklerin etkisiyle harekete geçen ve nefret suçlarını işleyen kimselere cesaret, destek ve haklılık payı gibi sığınacak bahaneler yaratmaktadır. Medya ötekileştirme konusunda önemli rol oynamaktadır. Freud’a (1975, 47-80) göre kitleselleşen yaşamda narsistik duygusu kendini fazlasıyla hissettirmiştir. İnsanın kendini diğerlerinden üstün görme ve benmerkezcilik anlayışı ister istemez “öteki” kavramını yaratmıştır. Kitle toplumu içerisinde birey aynı zamanda kitleden etkilenerek değişim geçirmektedir. Çünkü kitle içerisinde birey tek başına düşüncelerini ve duygularını aktaracak kadar güçlü değildir. Bu yüzden diğer bireylerle aynı şeyleri tekrarlamak zorunda kalmaktadır.

Toplumsal etkilenmenin farkında olan medya egemen olan düşünceyi yayar. Medyanın egemen düşüncesinin dışına birey kolay kolay çıkamaz. Suskunluk sarmalına girer veya kendi düşüncelerini medyanın düşüncelerine yaklaştırır (Erdoğan ve Alemdar, 2010, 177).

Özellikle son yıllarda internet ve sosyal medya üzerinden Suriyeli sığınmacılar ile ilgili pek çok haber, video ve resim paylaşılmaktadır. Bu paylaşımların bazılarında Suriyeli sığınmacıların yaşadığı zorluklar vurgulanırken kimi paylaşımlar tamamıyla olumsuzlama üzerinedir. İnsanlar İnternet ve sosyal medya üzerinden daha önce hiç yüz yüze gelmediği, konuşmadığı kişiler hakkında yorum yapabilmektedir. Konya il merkezinde yaşayan kişiler üzerinde yürütülen bu çalışmada, katılımcıların internet ve sosyal medyada Suriyeli sığınmacıları nasıl konumlandığı ortaya konulmaya çalışılacaktır.

2. YENİ MEDYA VE ÖTEKİNİN KONUMU

Yeni medya denildiği zaman pek çok insanın aklına internet ve sosyal medya gelmektedir. “Ağların ağı” olarak bilinen internet sayesinde milyarlarca insan arasında bir etkileşim meydana gelmiştir. İnternet sayısal ağları birbirine bağlamıştır. İnternet sayesinde ister hareketli olsun ister durağan, her türlü görüntü aktarılabilir duruma gelmiştir (Geray, 2002, 20).

1990’lı yıllardan itibaren sivilleşmeye ve yaygınlaşmaya başlayan internet kısa sürede toplumsal yaşamın ayrılmaz bir parçası olmuştur. Hiçbir kitle iletişim aracı bu kadar kısa süre içerisinde benimsenip yaygınlaşmamıştır.

İnternetin sanal toplum oluşturma özelliğinin sosyal medyaya da etkisi olmuştur. İnternet teknolojisi ile başarı yakalayan sosyal paylaşım sitelerinin ilk örnekleri 1980’li yıllara kadar gitmektedir. Sosyal paylaşım sitelerinin ticari amaçlara hizmet etmesi ise 1990’lı yıllardan itibaren göze çarpan bir gelişme olmuştur (Demir, 2014, 274).

Bugünkü forumların ilk örnekleri sayabileceğimiz ilkel forum siteleri (Bulletin Board System) sosyal medyanın ilk örnekleri olarak adlandırılabilir. Zamanla BBS’ler yerlerini IRC (İnternet Relay Chat) teknolojisine bırakmıştır. IRC, sunucular vasıtasıyla internet üzerinden

sohbet etme imkânı sağlamıştır. Bu sohbet odalarının önceki forumlardan en önemli farkı eşzamanlılık kavramıdır. Sohbet odaları etkileşimli ve anlık iletişim türünü ortaya çıkarmıştır.

Sosyal medya geleneksel medyayı desteklediği gibi geleneksel medyada sosyal medyayı desteklemektedir. Özellikle geleneksel medyada yayınlanan haberler daha sonra sosyal medyada çok kısa sürede yayılmakta, referans olarak ise ana akım medya gösterilebilmektedir.

İnternet ve sosyal medyanın sağladığı imkânlarla geleneksel medyaya, başta maliyet ve hız anlamında fark atmamakla birlikte, barındırdığı kontrolsüz yapı nedeniyle geleneksel medyanın gerisinde kalmıştır (Dirini, 2010, 55). Geleneksel medya ile kıyaslandığında mesajların yayılma hızı, sayısal olarak kodlanmış verilerin kolayca benzer mecralara sızayıp kopyalarının çoğalmasıyla fark yaratmıştır. Bu durum yeni medya için başta ötekileştirme olmak üzere nefret söyleminin hızla yayılması ve etkilerinin yıkıcı olmasını beraberinde getirmiştir (Binark, 2010, 26).

Yeni medya ortamında dolaşıma giren “ötekileştirme”, ortamın yapısı sebebiyle kısa zamanda ağlar üzerinden farklı kesimlere ulaşabilmektedir. Kullanıcısının üretime katılmasıyla geleneksel medyadan ayrılan bu mecrada diğer kullanıcılar bu söylemlere destek vererek, yorum yazarak veya bunları yeniden dolaşıma sokarak söylemin etkisinin kartopu gibi büyümesine yol açabilmektedir.

Türkiye’de sosyal medyada son yıllarda Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuzlayıcı paylaşımlara rastlanmaktadır. Bu paylaşımlarda “aşırılaştırılmış” ifadeler kullanılmaktadır. Paylaşımlarda genel olarak Suriyeli sığınmacılar “savaş kaçkını”, “bedavacı” ve “ülke ekonomisine zarar veren” kişiler olarak gösterilmektedir (Doğanay ve Çoban Keneş, 2016, 178). Sosyal medya üzerinden ayrıca kültürel farklılıklara vurgu yapılarak Suriyeli sığınmacıları ötekileştiren paylaşımlar da yapılmaktadır. “Suriyeli kardeşlerimiz” söylemi toplumsal yaşamda çok değer görmemiştir. Özellikle bu sığınmacılar “bizlerden birileri” olarak görülmemektedir (akt. Gülyaşar, 2017, 694).

Sosyal medyanın anında geniş kitlelere ulaşma özelliği, Suriyeli sığınmacılara yönelik bu ve buna benzer ifadelerin çok kısa sürede yayılmasına neden olmaktadır. Sosyal medya üzerinden yayılan bu türden söylemler sosyal bütünleşmeyi engellediği gibi sosyal dışlanmayı da getirebilmektedir (İşçi ve Uludağ, 2019, 21).

Geleneksel ve sosyal medyada yapılan bu ve buna benzer davranışlar yerli halk ile sığınmacılar arasında çatışmaların artmasına neden olurken aynı zamanda ötekileştirici tarzı yerleşik hale getirmektedir (Çömez Polat ve Kaya, 2017, 46).

Türkiye’de Suriyeli sığınmacıların sosyal medyada konumlandırılışı ile ilgili pek çok araştırma yapılmıştır:

Nefret söyleminin web ortamlarındaki tezahürlerini inceleyen ilk çalışmalara örnek olarak Hamza Akan’ın Birikim Dergisi 215. sayısında “Türk Irkçılığının Tezahürleri” isimli makalesi zikredilebilir. İnternetteki haber portallarının okuyucu yorumlarını inceleyen yazar, bu yorumlarda Türk milliyetçiliği üzerinden özellikle Ermeni ve Kürt ırkına yönelik nefret ve aşağılama söylemlerine sıkça rastladığını belirtmiştir (Aygül, 2010, 95-110).

Bir diğer çalışma ise; İşçi ve Uludağ (2019, 21) tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmada yeni medya platformlarından biri olan Youtube’da yayınlanan Suriyeli sığınmacılarla ilgili sokak röportajları söylem analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma da Suriyeli sığınmacılara yönelik oluşturulan ötekileştirme eğiliminin daha çok “ekonomik”, “siyasal” ve “sosyo-kültürel” kaygılardan kaynaklandığı bulgularıyla sonuçlanmıştır.

Kuş (2016, 97-100) BBC World Service’in Facebook sayfasında, Suriyeli sığınmacılar ile ilgili paylaşılan haberlere gelen yorumları analiz etmiştir. Araştırmanın sonucunda Facebook

kullanıcılarının Suriyeliler ile ilgili yorumlarda genellikle negatif bir dil kullanıldığı bulgulanmıştır.

Özdemir ve Öner-Özkan (2016, 234-239) Türkiye’de en çok kullanılan sosyal sözcükler (Uludağ Sözlük, Ekşi Sözlük, İTÜ Sözlük, İnci Sözlük) üzerinden bir araştırma gerçekleştirmiştir. Araştırmanın sonucunda Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuzlayıcı söylemlerin, olumluyla söylemlere göre daha fazla olduğu sonucuna ulaşmıştır.

3. ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Uygulanması ve Örneklem Seçimi

Yapılan bu çalışmanın evreni, çalışmanın yapıldığı zamanı kapsayan dönemde, Konya il merkezinde yaşayan internet ve sosyal medya kullanan kişilerden oluşmaktadır. Rastlantısal örneklem tekniğinin kullanıldığı araştırmaya toplam 247 kişi katılmıştır.

3.2. Verilerin Analizi ve Kullanılan Testler

Anket verileri 15 Haziran 2019 ile 28 Haziran 2019 tarihleri arasında, Konya il merkezinde yaşayan internet ve sosyal medya kullanan kişilerle yüz yüze ve telefonla görüşme yoluyla elde edilmiştir. Bu saha çalışmasında ulaşılan veriler SPSS 20.0 paket programı kullanılarak elektronik ortama aktarılmıştır. Araştırmaya katılanlara; internet ve sosyal medyada yer alan haberlerde Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz haberlere rastlayıp rastlamadığı sorulmuş, elde edilen veriler ise Frekans analizi ile hesaplanarak ortaya konulmuştur.

4. BULGULAR

Bu başlık altında araştırmaya katılanların birtakım özellikleri değerlendirilecek olup daha sonra katılımcıların internet ve sosyal medya kullanım sıklıklarına ilişkin çeşitli analiz sonuçlarına yer verilecektir. Çalışmanın son bölümünde ise katılımcıların Suriyeli göçmenlere yönelik tutumları ortaya konulacaktır.

4.1. Katılımcıların Bazı Özellikleri

Yaş dağılımının betimleyici istatistiklerine göre en düşük 18 en yüksek 70 yaşında katılımcı ile görüşüldüğü görülmektedir. Anket sorularını cevaplayanların yaş ortalaması 28.6 olarak hesaplanmıştır.

Tablo 1. Yaşa İlişkin Merkezi Eğilim İstatistikleri

Katılımcı Sayısı	En Düşük	En Yüksek	Ortalama
247	18	70	28.6

4.2. Katılımcıların Suriyeli Sığınmacılara Bakış Açısı

Katılımcıların 1 ile 10 puan arasında değişen bir skala (1=Hiç sevmem, 5= Biraz severim 10= Çok severim) üzerinden Suriyeli sığınmacılara bakış açıları tespit edilmeye çalışılmıştır. Ankete katılan 247 kişinin verdiği yanıtlar incelendiğinde katılımcıların Suriyeli sığınmacılara olumlu (\bar{x} = 3.72) bakmamaktadır (bkz. Tablo 2).

Tablo 2. Katılımcıların Suriyeli Sığınmacılara Bakışının Merkezi Eğilim İstatistikleri

	Katılımcı Sayısı	Hiç Sevmem	Çok Severim	Ortalama
Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Tutum	247	1	10	3.72

Araştırmaya katılanların cinsiyeti ile Suriyeli sığınmacılara bakış açıları arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla bağımsız örneklem T-testi uygulanmıştır. Tablo 3’ de görüldüğü gibi katılımcıların cinsiyeti ile Suriyeli sığınmacılara bakış açıları arasında anlamlı farklılaşma

görülmemektedir ($t = -.673; p > .05$). Araştırmaya katılan kadınlar ($\bar{x} = 3.81$), erkeklere ($\bar{x} = 3.63$) oranla Suriyeli sığınmacılara daha olumlu bakarsa da bu anlamlı farklılık meydana getirecek düzeyde değildir. (bkz. Tablo 3).

Tablo 3. Cinsiyete Göre Katılımcıların Suriyeli Sığınmacılara Bakış Açısı

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı	Ortalama	T	Df	Sig.
Erkek	124	3.63	-.673	245	.502
Kadın	123	3.81			

“Suriyeli sığınmacılar ile herhangi bir bireysel problem yaşadınız mı?” sorusuna yüzde 85,4’ü yaşamadığını, yüzde 10,1’i yaşadığını, yüzde 4,5’i ise hatırlamadığını belirtmiştir. Diğer bir deyişle araştırmaya katılanların neredeyse tamamına yakını (yüzde: 85,1) Suriyeli sığınmacılar ile herhangi bir bireysel problem yaşamadığını belirtmiştir (bkz. Tablo 4).

Tablo 4. Suriyeli Sığınmacılarla İlgili Herhangi bir Bireysel Problem Yaşadınız mı? Sorusunun Yüzdeler Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Evet, Yaşadım	25	10.1
Hayır, Yaşamadım	211	85.4
Hatırlamıyorum	11	4.5
Toplam	247	100.0

Araştırmaya katılanların yüzde 27,1’i Suriyeli sığınmacılara maddi yardımda bulunduğunu belirtirken, yüzde 72,9’u ise hiç bir maddi yardımda bulunmadığını belirtmiştir. Diğer bir deyişle, araştırmaya katılanlarının büyük bir kısmı Suriyeli sığınmacılara hiçbir yardımda bulunmamıştır (bk. Tablo 5).

Tablo 5. Suriyeli Sığınmacılara Daha Önce Hiç Maddi Bir Yardımda Bulundunuz mu? Sorusunun Yüzdeler Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Evet, Yardımda Bulundum	67	27.1
Hayır, Yardımda Bulunmadım	180	72.9
Toplam	247	100.0

4.3. Katılımcıların İnternet ve Sosyal Medya Kullanım Süreleri

Katılımcıların İnternet kullanım sürelerinin betimleyici istatistikleri incelendiğinde en düşük 5, en yüksek 340 dakika internet kullandıkları sonucuna varılmıştır. Günlük internet kullanım sürelerinin ortalaması ise 125 dakika olarak bulgulanmıştır (bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Günlük İnternet Kullanım Süreleri

	Katılımcı Sayısı	En Az	En Çok	Ortalama
İnternet Kullanım Süresi	247	5 dk.	340 dk.	125 dk.

Araştırmada katılımcıların sosyal medya kullanım sürelerinin betimleyici istatistik sonuçlarına bakıldığında ise en düşük 5 dakika, en yüksek 300 dakika sosyal medya kullandıkları sonucuna varılmıştır. Katılımcıların günlük sosyal medya kullanım sürelerinin (Youtube, Facebook, Twitter, Instagram) ortalaması 60 dakika olarak bulgulanmıştır (bkz. Tablo 7).

Tablo 7. Katılımcıların Sosyal Medya Kullanım Süreleri

	Katılımcı Sayısı	En Az	En Çok	Ortalama
Sosyal Medya Kullanım Süresi	247	5 dk.	300 dk.	60 dk.

4.4. İnternet ve Sosyal Medya Haberlerinde Suriye Sığınmacılara Yönelik Olumsuz Haberlere Rastlama Durumu

Çalışmada İnternet ve sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz haberlere rastlama sıklığını mercak altına almak amacıyla 1 ile 10 arasında puan vermeye yönelik bir skala (1= Hiç rastlamam, 5= Bazen rastlarım, 10= Çok rastlarım) oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan 247 katılımcının verdiği yanıtlar incelendiğinde, katılımcılar yükseğe yakın düzeyde ($\bar{x}= 6.79$) internet ve sosyal medya da Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz haberlere rastladıklarını belirtmişlerdir(bkz. Tablo 8).

Tablo 8. İnternet ve Sosyal Medya Haberlerinde Suriye Sığınmacılar Yönelik Olumsuz Haberlere Rastlama Sıklığının Betimleyici İstatistikleri

	Katılımcı Sayısı	En Az	En Çok	Ortalama
İnternet ve Sosyal Medyada Suriye Sığınmacılara Yönelik Olumsuz Haberlere Rastlama Sıklığı	247	1	10	6.79

Araştırmaya katılanların cinsiyeti ile internet ve sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz haberlere rastlama sıklığı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla bağımsız örneklem T-testi uygulanmıştır. Tablo'9 da görüldüğü gibi katılımcıların cinsiyeti ile internet ve sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz haberlere rastlama sıklığı arasında anlamlı farklılaşma görülmektedir ($t= 3.513$; $p<.05$). Araştırmaya katılan erkekler ($\bar{x}= 7.36$), kadınlara ($\bar{x}= 6.22$) oranla internet ve sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik daha fazla olumsuz haberlerle karşılaştıklarını belirtmişlerdir (bkz. Tablo 9).

Tablo 9. Cinsiyete Göre Katılımcıların İnternet ve Sosyal Medyada Suriye Vatandaşlarına Yönelik Olumsuz Haberlere Rastlama Sıklıkları Düzeyindeki Farklılık

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı	Ortalama	T	Df	Sig.
Erkek	124	7.36	3.513	125	.001
Kadın	123	6.22			

"Sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz paylaşımları doğru buluyor musunuz?" şeklinde soruya katılımcıların yüzde 25,9'u hiç doğru bulmuyorum, yüzde 50,6'sı ise doğru bulmuyorum şeklinde yanıt vermiştir. Sonuç olarak katılımcıların yüzde 75'inden fazlası sosyal medyada Suriyeliler ile ilgili yapılan olumsuz paylaşımları doğru bulmamaktadır (bkz. Tablo 10).

Tablo 10. “ Sosyal Medyada Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Olumsuz Paylaşılmasını Doğru Buluyor Musunuz?” Sorusunun Yüzdelerik Dağılımı

	Sayı	Yüzde
Hiç Doğru Bulmuyorum	64	25.9
Doğru Bulmuyorum	125	50.6
Kararsızım	27	10.9
Doğru Buluyorum	18	7.3
Kesinlikle Doğru Buluyorum	13	5.3
Toplam	247	100.0

“Suriyeli veya diğer sığınmacılara yönelik sosyal medya üzerinden olumsuz paylaşımlarda bulunan kişiler hakkında cezai yaptırımlar uygulanmalı mı?” şeklindeki soruya katılımcıların yüzde 20,6’sı kesinlikle uygulanmalı, yüzde 42,5’i uygulanmalı yanıtını vermiştir. Yani araştırmaya katılanların yüzde 60’ından fazlası olumsuz paylaşımlara cezai yaptırım uygulanmasını istemektedir. Diğer taraftan araştırmaya katılanların yüzde 24,7’si sığınmacılara yönelik aşağılayıcı ifadeler kullanan kişilerin cezalandırılmasını istememektedir (bkz. Tablo 11).

Tablo 11. ‘Suriyeli veya Diğer Sığınmacılara Yönelik Sosyal Medya Üzerinden Olumsuz Paylaşımlarda Bulunan Kişiler Hakkında Cezai Yaptırımlar Uygulanmalı mı ?’ şeklindeki sorunun yüzdelerik dağılımı

	Sayı	Yüzde
Kesinlikle Uygulanmalı	51	20.6
Uygulanmalı	105	42.5
Kararsızım	30	12.1
Uygulanmamalı	37	15.0
Kesinlikle Uygulanmamalı	24	9.7
Toplam	247	100.0

“Kişisel sosyal medya sayfalarınızdan Suriyeli sığınmacıları kötüleyici yazı, resim ve video paylaşıyor musunuz?” sorusuna katılımcıların; yüzde 58,7’si hiç paylaşmıyorum, yüzde 33,2’si ise paylaşmıyorum yanıtını vermiştir. Diğer bir deyişle araştırmaya katılanların büyük bir kısmı (yüzde: 91,9)Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz içerikler paylaşmadığını belirtmiştir (bkz. Tablo 12).

Tablo 12. Katılımcıların Kişisel Sosyal Medya Sayfalarından Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Kötüleyici Yazı, Resim ve Video Paylaşma Durumu

	Sayı	Yüzde
Hiç Paylaşmıyorum	145	58.7
Paylaşmıyorum	82	33.2
Bazen Paylaşıyorum	13	5.3
Paylaşıyorum	3	1.2
Çok Sık Paylaşıyorum	4	1.6
Toplam	247	100.0

Araştırmaya katılanların cinsiyeti ile sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz paylaşımlarda bulunma durumu arasında ilişkiyi ortaya koymak amacıyla bağımsız örneklem T-testi uygulanmıştır. Tablo 10’da da görüldüğü gibi kadınlar ($\bar{x}= 2.52$), erkeklere ($\bar{x}= 2.51$) oranla

sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik daha fazla olumsuz paylaşımda bulunmaktadır. Fakat bu anlamlı farklılık yaratacak düzeyde değildir. Yani araştırmaya katılan erkeklerin ve kadınların yanıtları birbirine yakın düzeydedir (bkz. Tablo 13).

Tablo 13. Cinsiyete Göre Katılımcıların Sosyal Medyada Suriyeli sığınmacılara Yönelik Olumsuz Paylaşımda Bulunma Sıklığı

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı	Ortalama	T	Df	Sig.
Erkek	124	2.51	-.062	245	.951
Kadın	123	2.52			

4.5. Suriyelilerle İlgili İnternet ve Sosyal Medyada Yer Alan Olumsuz Haberlerin Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Negatif Algı Oluşturma Durumu

Çalışmada Suriyeliler ile ilgili İnternet ve sosyal medyada yer alan olumsuz haberlerin onlara yönelik negatif bir algı oluşturup oluşturmadığı ortaya koymak amacıyla bir skala (1= Hiç oluşturmuyor, 5=Biraz oluşturmuyor, 10=Çok oluşturmuyor) oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan 247 katılımcının verdiği yanıtlar incelendiğinde, katılımcılar yükseğe yakın düzeyde (\bar{x} = 6.70) internet ve sosyal medyada Suriyeli sığınmacılarla ilgili olumsuz haberlerin onlara yönelik bakış açısını etkilediğini belirtmiştir (bkz. Tablo 14).

Tablo 14. Suriyeliler ile ilgili İnternet ve Sosyal Medya Yer Alan Olumsuz Haberler Onlara Yönelik Negatif Bir Algı Oluşturmada Mıdır?

	Katılımcı Sayısı	En Az	En Çok	Ortalama
Suriyelilerle İlgili İnternet ve Sosyal Medyada Yer Alan Olumsuz Haberlerin Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Negatif Algı Oluşturma Durumu	247	1	10	6.70

4.6. Katılımcıların İnternet ve Sosyal Medyada Suriye Vatandaşlarına Yönelik Olumsuz İçeriklere (Karikatür, Video, Resim) Rastlama Durumu

Araştırmaya katılanlara internet ve sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz içeriklere (karikatür, video, resim) rastlayıp rastlamadığı sorulmuştur. Bu soruya yanıt bulmak amacıyla 1 ile 10 arasında puan vermeye yönelik skala (1= Hiç rastlamıyorum, 5= Ara sıra rastlıyorum 10= Çok rastlıyorum) oluşturulmuştur. Araştırmaya katılan 247 kişinin verdiği yanıtlar incelendiğinde, katılımcılar ara sıra (\bar{x} = 5.27) internet ve sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz (karikatür, video, resim) içeriklere rastladıklarını belirtmişlerdir (bkz. Tablo 15).

Tablo 15. İnternet ve Sosyal Medyada Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Olumsuz İçeriklere (Karikatür, Video, Resim) Rastlama Sıklığının Betimleyici İstatistikleri

	Katılımcı Sayısı	En Az	En Çok	Ortalama
İnternette Suriye Sığınmacılara Yönelik Olumsuz İçeriklere (Karikatür, Video, Resim) Rastlama Sıklığı	247	1	10	5.27

Araştırmaya katılanların cinsiyeti ile internet ve sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz içeriklere (karikatür, video, resim) rastlama sıklığı arasındaki ilişkiyi ortaya koymak amacıyla bağımsız örneklem T-testi uygulanmıştır. Tablo 16’da görüldüğü gibi araştırmaya katılan erkekler ($\bar{x}= 5.61$), kadınlara ($\bar{x}= 4.93$) oranla internette ve sosyal medyada Suriye vatandaşlarına yönelik olumsuz içeriklere (karikatür, video, resim) daha sık rastlanmaktadır (bkz. Tablo 16).

Tablo 16. Cinsiyete Göre Katılımcıların İnternette ve Sosyal Medyada Suriye Vatandaşlarına Yönelik Olumsuz İçeriklere (Karikatür, Video, Resim) Rastlama Sıklığı

Cinsiyet	Katılımcı Sayısı	Ortalama	T	Df	Sig.
Erkek	124	5.61	3.172	245	.002
Kadın	123	4.93			

4.7. Medya Araçlarında Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Olumsuz Haberler ile Karşılaşma Durumu

Katılımcıların medya araçlarında Suriyeli Sığınmacılara yönelik olumsuz haberler ile karşılaşma durumunu tespit etmek için 5’li Likert tipinde (1= Hiç karşılaşmıyorum, 3= Bazen karşılaşıyorum, 5= Çok karşılaşıyorum) anket formu hazırlanmıştır. Yapılan inceleme sonucunda katılımcılar en çok Suriyeli sığınmacılar ilgili olumsuz haberlere sosyal medya ve internette karşılaştıklarını belirtmişlerdir (bkz. Tablo 17).

Tablo 17. Medya Araçlarında Suriyeli Sığınmacılara Yönelik Olumsuz Haberler İle Karşılaşma Durumu

	Katılımcı Sayısı	En Düşük	En Yüksek	Ortalama
Sosyal Medya	247	1	5	3.75
İnternet	247	1	5	3.43
Gazete	247	1	5	2.37
Televizyon	247	1	5	1.76
Radyo	247	1	5	1.31

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Dünyanın hemen hemen her yerinde insanlar *öteki* olarak konumlandırılan göçmenlere ve sığınmacılara yönelik birtakım ötekileştirmelerde bulunurlar. Bazı ülkelerde bu ayrımcılık, ötekileştirme çok baskın olurken, bazılarında çok gün yüzüne çıkmaz. Özellikle göçmenler şehir merkeziden uzak kırsal bölgelerde yaşıyorlarsa bunlar toplumsal yaşamda çok fazla problem teşkil etmez. Fakat bu göçmenler ve sığınmacılar şehirler merkezlerinde bulunuyorsa birtakım problemler ortaya çıkabilir (Martinez, 1992, 59). Yerli halk tarafından bu problemler sosyal medya ve internet üzerinden geniş kitlelere aktarılırsa yerli halk ile ötekiler arasında problemler iyice gün yüzüne çıkabilmektedir.

Toplumsal yaşamda internet ve sosyal medyanın önemi her geçen gün artmaktadır. İnsanlar internet ve sosyal medya sayesinde; eğlenmekte, bilgilenmek ve arkadaş edinmektedir. İnternet ve sosyal medya üzerinden insanlar anlık tepkiler verebilmekte ve anında geri dönütler alabilmektedir. Geleneksel medya araçlarının sunduğu imkânlardan daha fazlasını sunan internet ve sosyal medyanın sunmuş olduğu bu özgürlük ortamı zaman zaman tartışılmaktadır. Bu araçlar yeri geldiği zaman ötekileştirme ve nefret söyleminin üretilip yayıldığı bir mecra haline gelebilmektedir.

Çalışmanın bulguları incelendiğinde, katılımcılar internet ve sosyal medya haberlerinde, Suriyeli sığınmacılara yönelik yükseğe yakın oranda olumsuz haberlere rastladıklarını belirtmişlerdir. Cinsiyet açısından bakıldığında erkekler, kadınlara oranla internet ve sosyal medya haberlerinde Suriyeli sığınmacılarla yönelik daha fazla olumsuz haberle karşılaşmaktadır. Özellikle sosyal medya üzerinden herkesin içerik üretebilmesi, bu ortamı daha denetimsiz bir hale getirmiştir. Sosyal medya ile birlikte amatör habercilik anlayışı ortaya çıkmıştır. Medya alanına artık profesyonel olmayan kişiler de dâhil olmuş ve bunlar dağıtıcı konuma gelmiştir. Bu durum hatalı veya yanlış bilgilerin anında yayılmasına da fırsat vermektedir.

Gazetecilik mesleğinden tamamıyla uzak insanların fazlasıyla dâhil olduğu bir alan haline gelen sosyal medyada yapılan haberler ve paylaşımlarda sadece sığınmacılara değil toplumun pek çok kesimine yönelik olumsuzlayıcı söylemlere rastlamak mümkündür.

Araştırma sorularını yanıtlayan kişiler internet ve sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz içeriklere (karikatür, video, resim) ise; ara sıra rastladıklarını belirtmişlerdir. Erkekler, kadınlara oranla internet ve sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz içeriklere daha fazla rastlamaktadır. Medya genel olarak değerlendirildiğinde ise; sosyal medya ve internet Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz ifadelerin (haberlerin) en çok rastlandığı mecra konumundadır. Bunu geleneksel gazeteler izlemektedir.

Araştırma kapsamında katılımcıların, Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz yazı, resim ve video paylaşım yapıp paylaşmadığı sorulmuş; yapılan incelemede sosyal medya kullanıcılarının büyük bir kısmı sığınmacılara yönelik olumsuz paylaşımlarda bulunmadığını belirtmiştir. Sonuç olarak katılımcılar, internet ve sosyal medyada Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz paylaşımlara rastlansa da, kendileri bu tür paylaşımlarda bulunmadıklarını belirtmişlerdir.

Araştırma sorusuna cevap veren katılımcılar ayrıca Suriyeli sığınmacılara toplumsal yaşamda çok da olumlu bakmamaktadır. Cinsiyet açısından bakıldığında erkekler, kadınlara oranla Suriyeli sığınmacılara daha olumlu bakmaktadır.

Katılımcılar Suriyeli sığınmacılar ile ilgili sosyal medyada yapılan olumsuz paylaşımları ise doğru bulmamaktadır. Hatta araştırmaya katılanların yarısından çoğu bu tür paylaşımlarda bulunan kişilerin hukuki olarak cezalandırılması gerektiğini belirtmiştir.

Türkiye’de Suriyeli sığınmacılara yönelik negatif algının biran önce düzeltilmesi gerekmektedir. Suriyeli sığınmacılara yönelik olumsuz algıların bu şekilde devam etmesi durumunda ilerde çok daha vahim durumlar ortaya çıkabilecektir. Kuşkusuz Suriyeli sığınmacılara yönelik bu olumsuz algının oluşmasında bazı Suriyeli sığınmacıların Türkiye’de karıştığı adli olayların da etkisi vardır. Basının sürekli olarak Suriyeli sığınmacının karıştığı olayları haber değeri olduğunu düşünerek yayınlanması, Türk vatandaşlarının gözünde Suriyelilerin sürekli olaylara karıştığı izlenimini oluşturmaktadır.

Bu olumsuz algının kısa sürede değiştirilmesi pek mümkün gözükmemektedir. Orta ve uzun vadede bir takım politikalar üretilerek Türk vatandaşları ile halk arasında bir bütünlük sağlanabilir. Örneğin iki ülkenin vatandaşlarını kaynaştıracak çeşitli kültürel ve sosyal faaliyetler gerçekleştirilebilir.

Türk toplumunun tarihsel süreçte pek çok farklı dinden kültürden göçmene ve sığınmacıya yapmış olduğu misafirperverlik örnekleri söylemsel olarak toplumsal yaşamda tekrar dolaşıma sokulması gerekmektedir. Burada sivil toplum kuruluşlarına önemli rol düşmektedir. Bu kuruluşlar, vatandaşlarına savaş mağdurlarının yaşadığı zorlukları aktarmalıdır.

Özellikle okulda, camide, medyada olumlu söylemler üretilerek toplumsal bütünlük sağlanabilir. Suriyeli vatandaşların entegre olması için Türk kültürünün daha yakından anlatılması gerekir.

Sosyal medya üzerinden yalan yanlış bilgilerle toplumlara karşı kışkırtan kişiler hakkında birtakım önlemler alınması zorunlu bir hal almıştır. Sosyal medya üzerinden yapılan her türlü nefret söylemine engel olunması gerekmektedir. Toplumda kanaat önderi olarak adlandırılan ve organik aydın denilen kişilerle işbirliği yapılması gereklidir.

Suriyeli sığınmacıların kısa vadede ülkelerine götü dönmeleri pek mümkün görünmemektedir. Bu yüzden bu kişilere bir şekilde Türkçe eğitim verilerek toplumsal yaşama ayak uydurabilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Suriyeli sığınmacıların “geçici koruma” altında olan kişiler olduğunun, oturma izni ve vatandaşlık almayan Suriyelilerin burada geçici bulunduğu da topluma anlatılması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Binark, M. (2010). Nefret Söyleminin Yeni Medya Ortamında Dolaşıma Girmesi ve Türetilmesi (T, Çomu. Yayına Haz. Yeni Medyada Nefret Söylemi). İstanbul: Kalkedon Yayınları, ss 11-53.
- Çömez, P. ve Kaya, Eda. (2017). Bir Ötekileştirme Pratiği: Türkiye’de Yaşayan Suriyelilere Yönelik Tutumlar, *Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü e-Dergi*, Sayı 1. SS: 38-48.
- Demir, M. (2014) *Yeni Medya Üzerine Vol.2*. İstanbul: Literatürk Yayınları
- Dirini İ. (2010). Okur Yorumlarıyla Yeniden Üretilen Nefret Söylemi (T, Çomu. Yayına Haz. Yeni Medyada Nefret Söylemi). İstanbul: Kalkedon Yayınları, ss 55-93.
- Doğanay, Ü. ve Çoban Keneş, H. (2016). Yazılı Basında Suriyeli “Mülteciler”: Ayrımcı Söylemlerin Rasyonel ve Duygusal Gereçlerinin İnşası. *Mülkiye Dergisi*, 40(1), 143-184.
- Erasmus .(2009). *Deliliğe Övgü*. (Ç. Dürüşken Çev.). İstanbul: Kabalıcı Yayınları.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2010). *Öteki Kuram*. Ankara: Erk Yayınları.
- Eser, A. (2010). Facebook’ta Nefret Söyleminin Üretilmesi ve Dolaşıma Sokulması, (T, Çomu. Yayına Haz. Yeni Medyada Nefret Söylemi). İstanbul: Kalkedon Yayınları, ss. 95-140.
- Freud, S. (1975). *Kitle Psikolojisi* (Kamuran Şipal Çev.), İstanbul: Bozak Yayınları.
- Freud, Sigmund(2000). *Bir Yanılsamanın Geleceği Uygurluk ve Hoşnutsuzlukları*. (A. Yardımlı Çev.), İstanbul: ideal Yayınları.
- Fromm E. (1995). “İnsandaki Yıkıcılığın Kökenleri 2” “Canlıseverlik ve Ölüseverlik Arasındaki İlişki” (cilt 2) (Ş, Alpagut Çev.). İstanbul: Payel Yayınları
- Fromm, E. (1973). *Çağımızın Özgürlük Sorunu* (B, Güvenç Çev.). Ankara: Özgür İnsan Yayınlar.
- Fromm, E. (1987). *İtaatsizlik Üzerine Denemeler* (A. Sayın. Çev). Ankara: Yaprak Yayınları.
- Fromm, E. (1994). *Erdem Ve Mutluluk Ahlâk Psikolojisi Üzerine Bir İnceleme* (Ayda Y. Çev., T Yürükân Der.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Fromm, E. (1996). *Özgürlükten Kaçış*, (S. Budak Çev.). İstanbul: Payel Yayınları
- Gökçe, O. (2010). *İletişim Bilime Giriş*, Konya: Dizgi Ofset.
- Gülyaşar, M. (2017). Suriyeliler ve Vatandaşlık: Yerel Halk ve Suriyeli Sığınmacılar Çerçevesinde Bir Değerlendirme. *Uluslararası Toplum Araştırmalar Dergisi*, ss:678-705.
- Habermas, J. (2012). “Öteki” Olmak, “Ötekiyle Yaşamak (İ. Ara Çev.), İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.

İnternet ve Sosyal Medya Haberlerinde Ötekinin (Suriyeli Sığınmacılar) Konumlandırılışı: Konya Örneği

- İşçi, D. ve Uludağ, E.(2019). Sosyal Medyada Suriyeliler Algısı: Youtube Sokak Röportajları Üzerine Bir İnceleme, *Ullisa: Uluslararası Çalışmalar Dergisi*, 3(1), 1-24.
- Karasu, M. A. (2018). Suç korkusu, göç ve Suriyeli sığınmacılar: Şanlıurfa örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 1(3), 332-347.
- Koç Akgül, S. ve Pazarbaşı B.(2016). *Küresel Dünyanın Kültürel Kimlik Karmaşası*. İstanbul: Hiper Yayınları.
- Kundakçı, F. S. (2013). *Heteroseksizm ve Ötekileştirme Eleştirisi*. Liberal Düşünce, 18(71), 65-79.
- Kuş, O. (2016). Dijital Nefret Söylemini Anlamak: Suriyeli Mülteci Krizi Örnek Olayı Bağlamında BBC World Service Facebook Sayfasına Genel Yorumların Metin Madenciliği Tekniği İle Analizi, *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, ss. 97-121.
- Martinez, N. (1992). *Çingeneler* (Ş. Aktaş Çev.). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özdemir, F. ve Öner-Özkan, B.(2016). Türkiye’de Sosyal Medya Kullanıcılarının Suriyeli Mültecilere İlişkin Sosyal Temsilleri, *Nesne Psikoloji Dergisi* Cilt:4, S.8, ss.227-244.